



ju.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: ju.L5@regeringskansliet.se

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Idéburna Skolors Riksförbunds (ISR) yttrande avseende SOU 2025:11 "Straffbarhetsåldern"

Sammanfattning

Utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare har i sitt slutbetänkande föreslagit en sänkt straffbarhetsålder till 14 år vid allvarliga brott med påföljd lägst fyra år samt vid försök, förberedelse och stämpling till sådana brott.

- ISR avstyrker bestämt förslaget om sänkt straffbarhetsålder i rättegångsbalken.
- ISR avstyrker vidare utredningens förslag till förändringar i övriga lagar och förordningar som är kopplade till förslaget om sänkt straffbarhetsålder.

1. Inledning

Idéburna Skolors Riksförbund är mycket kritiskt till att straffbarhetsåldern föreslås sänkt. Skälen för detta är många. Det för oss viktigaste är att de barn det här handlar om dras in i brottslighet av äldre personer kopplade till kriminella nätverk. Med tanke på de hot de och deras närstående utsätts för om inte våldsdåden utförs och de belöningar de lockas av om de utförs, blir det svårt att stå emot för de unga tonåringar det här gäller.

Barn i tonåren har dessutom en hjärna som är långtifrån fullt utvecklad för att till exempel kunna bedöma innebörd och långsiktiga konsekvenser av ett visst handlande. Detta är tydligt belagt av läkarvetenskapen. Det är en viktig förklaring till att vi hittills har haft en lagstiftning

som vid brottslighet tagit stor hänsyn till barns ålder. Ungdomsvård via socialtjänsten har till exempel kunnat utdömas upp till 21 år, en bestämmelse som nu föreslås kraftigt inskränkt.

Straffbarhetsåldern har i Sverige varit 15 år i mer än 100 år och straffreduktion har getts vid utförda brott under tonårstiden. Nu föreslås att polis, åklagare och kriminalvård ska bli huvudaktörer då 14-åringar begår allvarliga brott och att barnet ska kunna inkapaciteras via fängsligt förvar i upp till 18 år, en avsevärd skärpning. Förslaget bryter enligt vår mening mot grundtankarna i Barnkonventionen. Det kan dessutom bidra till att allvarlig brottslighet dras ned ytterligare i åldrarna samt försvåra möjligheten till barns rehabilitering. ISR önskar att samhällets insatser vid grov brottslighet av barn under 15 år fortsatt ska vara starkt fokuserade i socialnämndens åtgärder via LVU och kompletterande lagstiftning, även vid dessa grova brott.

ISR är givetvis oroat över den accelererande och tunga brottslighet som nu till största delen sker via kriminella nätverk och där allt yngre barn dras in och formas till brottslingar. Men samhällets åtgärder måste huvudsakligen vara att lagföra äldre personer i nätverken med hårdare straff, när det kan visas att dessa individer har bidragit till rekrytering av barn för att utföra allvarliga brott.

Övriga nordiska länder har samma straffbarhetsålder som Sverige har idag. I Danmark har den åldern sänkts under en period men återförts, eftersom positiva effekter uteblev. Det är ytterligare ett skäl för att behålla den straffbarhetsålder som gäller i Sverige idag. Men myndigheter måste i samverkan slå hårt mot den svåra kriminalitet som utförs i regi av de kriminella nätverken. Dessa behöver attackeras av samhället på olika plan. Att sänka straffbarhetsåldern tenderar dock att bli ett ineffektivt spel för galleriet. Hur många 14-åringar i riskzonen kommer, om lagstiftningen ändras, att vara medvetna om bestämmelsen i brottsbalken 1 kapitel 6 paragraf?

2. ISR:s synpunkter om utredningens förslag

- 1) ISR *motsätter sig* alla förändringar i rättegångsbalken (RB) och brottsbalken (BrB) som är kopplade till förslaget om sänkt straffbarhetsålder till 14 år. Vår argumentation framgår av avsnitt 3 nedan.
- 2) Vi *motsätter oss* även förslaget i BrB 32 kap. 1 § om att den som har fyllt arton år när dom meddelas får dömas till ungdomsvård endast om det finns särskilda skäl för det samt att ungdomsvård inte får utdömas för brott begångna efter 18 års ålder. ISR hävdar att satsningen på socialnämndens förebyggande insatser måste stärkas i samverkan med skolan och polismyndigheten. För en person som har fyllt 18 år då brottet begås eller när domen faller, föreslås det att det inte längre ska vara möjligt att ge en ungdomsreduktion vid påföljd. Det innebär att socialnämndens roll starkt tonas ned och kriminalvårdens roll stärks. Detta är olyckligt. Beroende på brottets karaktär, den unges personliga situation och egenskaper samt socialtjänstens planerade insatser i vårdplan enligt LVU, bör det även fortsättningsvis vara möjligt att för en person mellan 18 och 21 år utdöma ungdomsvård.
- 3) Vi *tillstyrker* förslaget till ändring i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), § 30 b, om åklagares möjlighet att utdela varning till den som dömts till ungdomsvård med mera. Vi kan inte se att den bestämmelsen är kopplad till sänkt straffbarhetsålder.

- 4) *ISR avstyrker* alla övriga lagförslag i LUL som är kopplade till den föreslagna bestämmelsen i BrB 1 kap 6 § om sänkt straffbarhetsålder.
- 5) *VI avstyrker* även utredningens förslag till förändringar i övriga lagar och förordningar, när dessa förändringar är kopplade till förslaget om en sänkt straffbarhetsålder.

3. Avslutning

Utredningens förslag om sänkt straffbarhetsålder till 14 år är olyckligt av flera skäl. Det bryter mot en svensk men även nordisk rättstradition. I mer än 100 år har ett barn under 15 år inte ansetts ha den ålder och mognad som är nödvändig för att barnet ska kunna dömas för brott. Forskning har inte kunnat visa att den förändring som nu föreslås kan leda till en minskad brottslighet och det visar inte heller praxis. Den generella sänkning av straffbarhetsåldern till 14 år som gjordes i Danmark 2010 ändrades tillbaka två år senare, eftersom inga positiva effekter hade kunnat påvisas. Brotten bland 14-åringar minskade inte och inte heller risken för att begå nya brott bland de barn som dömts vid 14 års ålder.

Förslaget om sänkt straffbarhetsålder är även mycket tveksamt av det skälet att barns möjlighet att se konsekvenser av sitt handlande är outvecklat i de unga tonåren. Deras tänkande handlar till stor del om här och nu, De är likaså starkt beroende av andra personer i sin omgivning, inte minst av vuxna i de kriminella nätverk som med hot och med löften om belöningar drar in dem i allvarliga kriminella dåd. Dessa barn blir förmedlare av det våld som bestäms högre upp i den kriminella organisationen. Att i dessa situationer sänka straffbarhetsåldern i stället för att via polisiära och rättsliga åtgärder skärpa insatserna mot anstiftarna riskerar att bli verkningslöst.

Utredaren konstaterar i avsnittet 8.5.1 att barn har en mindre utvecklad ansvarsförmåga än ungdomar och vuxna. De är mer benägna att söka spänning, har en sämre utvecklad impuls-kontroll och förmåga att se de framtida konsekvenserna av sitt handlande.

ISR:s uppfattning är att inga barn själva, utan påverkan från andra, bestämmer sig för att döda någon. De barn som genomför dåden är under stark påverkan. Ju yngre barnen är, desto svårare har de att stå utanför destruktiva krafters inflytande. De kan inte fullt ut se konsekvenserna av att dömas för de brott de begår, inte ens för de dödliga skjutningar de utför. Att döma dessa barn till påföljd inom kriminalvården riskerar dessutom att försvåra återanpassningen till samhället. I stället anser ISR att effektivare samverkan och gemensamma insatser med socialtjänsten är ett bättre alternativ än att göra 14-åringar straffmyndiga. LVU och andra tvångsinriktade insatser inom socialtjänsten behöver ses över så att de bättre än idag kan garantera att barn placerade i samhällsvård inte kan utföra brott utan hållas i säkert förvar. Under den tiden ska de adekvat ges stöd inom ramen för socialnämndens insatser men även en fungerande skolgång.

Avslutningsvis: Frågan om sänkt straffbarhetsålder är omtvistad. Det är mycket tveksamt om det finns ett stöd för utredningens förslag bland befolkningen i vårt land. Vi konstaterar dock

att det inte ens finns ett stöd bland majoriteten av utredningens experter. Sju av nio experter har i särskilda yttranden och med olikartade argument tagit avstånd från förslaget om en 14-års straffbarhetsålder. Det torde vara ett rekord i SOU-Sveriges historia.

Bland de argument mot sänkt straffbarhetsålder som framförs av dessa kritiska experter kan nämnas följande, argument som ISR instämmer i:

- ” Argumenten för att sänka straffbarhetsåldern övertygar inte.
- Det finns en substantiell risk för att en lagändring som den föreslagna kan skapa incitament för äldre kriminella att i vissa fall använda sig av 13-åringar snarare än 14-åringar som utförare av allvarliga brott.
- Det finns inget som tyder på att just en sänkning av åldern för straffrättsligt ansvar skulle vara en del av lösningen på den nuvarande situationen.
- Därtill kommer FN:s kommitté för barnets rättigheters rekommendation till Sverige att inte sänka straffbarhetsåldern och dess generella avrådan till medlemsstaterna från att införa eller bibehålla system med olika straffbarhetsåldrar beroende på brottets allvar.
- Jag anser att behandlingsprincipen fortsatt bör väga tyngre än straffprincipen för barn under 15 år. Att ta hänsyn till barns bristande mognad i förhållande till straffansvar är fortsatt lika påkallat som tidigare i och med att forskningens slutsatser om barns fysiska och psykiska mognad inte har förändrats.
- En differentierad straffbarhetsålder är enligt min uppfattning problematisk ur flera aspekter:
- *Den rådande principen om hur straffbarhetsåldern bestäms frångås*
 - *Oförutsebarhet om vad som föranleder straffrättsligt ansvar*
 - *Straffbarhet blir en bedömningsfråga*
 - *Begränsning till enskilda brott*
 - *Brottsofferperspektivet*
 - *Tillämpningsproblem under brottsutredningen, vid åtal och vid dom*
- Den föreslagna sänkningen av straffbarhetsåldern för vissa särskilt allvarliga brott kommer inte att minska brottsligheten bland 14-åringar. För egen del vill jag avslutningsvis lyfta risken för att de föreslagna ändringarna kommer att bidra till att den grova brottsligheten ytterligare trycks ned i åldrarna.
- ”

För Idéburna Skolors Riksförbund

Håkan Wiclander, ordförande

Staffan Olsson, styrelseledamot